

O osnovima lenjinizma

(Predavanja držana na Sverodovljevom univerzitetu početkom aprila 1924 g.)

IV

Diktatura proletarijata

Iz ove teme uzimam tri glavna pitanja: a) diktatura proletarijata kao orudje proletrske revolucije; b) diktatura proletarijata kao vladavina proletarijata nad buržoazijom; v) sovjetska vlast kao državni oblik diktature proletarijata.

1) *Diktatura proletarijata kao orudje proletrske revolucije.* Pitanje proletrske diktature pre svega je pitanje osnovne sadržine proletrske revolucije. Proletrska revolucija, njeno kretanje, njena širina, njene tekovine, pretvaraju se u krv i meso tek preko diktature proletarijata. Diktatura proletarijata je orudje proletrske revolucije, njen organ, njen najvažniji oslonac, stvoren radi toga da, prvo, uguši otpor svrgnutih eksploatora i učvrsti svoje tekovine, drugo, da dovede proletrsku revoluciju do kraja, da dovede revoluciju do potpune pobeđe socijalizma. Revolucija može pobediti buržoaziju, oboriti njenu vlast bez diktature proletarijata. Ali revolucija ne može ugušiti otpor buržoazije, ne

može očuvati pobjedu i krenuti dalje ka konačnoj pobjedi socijalizma ako, na određenom stupnju svog razvitka, ne stvori specijalan organ u obliku diktature proletarijata, kao svoj osnovni oslonac.

"Osnovno pitanje revolucije jeste pitanje vlasti" (*Lenjin*). Znači li to da se stvar ograničava na osvajanje vlasti, na njeno zauzimanje? Ne, ne znači. Osvajanje vlasti, to je samo početak posla. Buržoazija, oborena u jednoj zemlji, ostaje još dugo, iz mnogih uzroka, jača od proletarijata koji ju je oborio. Zato je čitav problem u tome da se vlast održi, da se učvrsti, da se učini nepobedivom. Šta je potrebno da se taj cilj postigne? Potrebno je da se izvrše bar tri glavna zadatka, koji pred diktaturom proletarijata iskrsavaju "sutrada" posle pobjede:

- a. da se slomi otpor spahija i kapitalista koje je revolucija oborila i eksproprisala, da se likvidiraju svi njihovi pokušaji da uspostave vlast kapitala;
- b. da se organizuje izgradnja u duhu okupljanja svih trudbenika oko proletarijata i da se taj rad povede u pravcu koji priprema likvidaciju, uništenje klasa;
- c. da se revolucija naoruža, da se organizuje vojska revolucije za borbu protiv spoljnih neprijatelja, za borbu protiv imperijalizma.

Diktatura proletarijata je potrebna zato da se ti zadaci ostvare, izvrše.

"Prelaz od kapitalizma ka komunizmu, - kaže Lenjin, - to je čitava istoriska epoha. Dok se ona ne završi, kod eksploatatora neizbežno ostaje nada na restauraciju, a ta se *nada* pretvara u *pokušaje* restauracije. I posle prvog ozbiljnog poraza, oboreni eksploatatori, koji nisu očekivali svoje obaranje, koji nisu verovali u njega, sa udesetostručenom energijom, s divljom strašću, sa sro puta većom mržnjom bacaju se u boj za povratak izgubljenog "raja", za svoje porodice koje su živele tako slatko i koje sada "prosta fukara" osudjuje na propast i bedu (ili na "prosti" rad...). A iza eksploatatora-kapitalista vuče se široka masa sitne buržoazije, za koju desetina godina istoriskog iskustva svih zemalja dokazuju da okleva i da se koleba, da danas ide za proletarijatom, a sutra se plaši teškoća revolucije, da je obuzima panika posle prvog poraza ili poluporaza radnika, da gubi živce, batrga se, jadikuje i pretrčava iz jednog tabora u drugi" (v. knj. XXIII, str. 355).

A buržoazija ima svog razloga da čini pokušaje restauracije, jer ona i posle svog obaranja još dugo ostaje jača od proletarijata koji ju je oborio.

"Ako su eksploatatori razbijeni samo u jednoj zemlji, - kaže Lenjin, - a to je, razume se, tipičan slučaj, jer je istovremena revolucija u nizu zemalja redak izuzetak, - oni ostaju *ipak jači* od eksploatisanih" (na istom mestu, str. 354).

U čemu je snaga oborene buržoazije?

Prvo, "u snazi medjunarodnog kapitala, u snazi i čvrstini medjunarodnih veza buržoazije" (v. knj. XXV, str. 173).

Drugo, u tome što "eksploatatori još dugo vremena posle revolucije neizbežno zadržavaju čitav niz ogromnih faktičnih prednosti: kod njih ostaje novac (novac se ne može odmah uništiti), razna pokretna imovina, često vrlo znatna, ostaju veze, umešnost u organizaciji i upravljanju, poznavanju svih "tajni" (običaja, metoda, sredstava, mogućnosti) upravljanja, ostaje viša obrazovanost, bliski odnosi s tehnički višim osobljem (koje živi i misli buržoaski), ostaje neizmerno veće iskustvo u vojnim stvarima (to je veoma važno) i tako dalje, i tako dalje" (v. knj. XXIII, str. 354).

Treće, "u moći navike, u moći sitne proizvodnje. Jer je, na žalost, ostalo na svetu još vrlo, vrlo mnogo sitne proizvodnje, a sitna proizvodnja *radja* kapitalizam i buržoaziju stalno, svakog dana, svakog časa, spontano i masovno"... jer "uništiti klase ne znači samo proterati spahije i kapitaliste, - to smo mi srazmerno lako uradili, - to znači takodje *uništiti sitne proizvođače robe*, a njih *ne možeš proterati*, njih ne možeš ugušiti, s njima *treba živeti u slozi*, njih možeš (i moraš) preinačiti, prevaspitati samo putem vrlo dugotrajnog, laganog, opreznog organizatorskog rada" (v. knj. XXV, str. 173 i 189).

Zato Lenjin kaže:

"Diktatura proletarijata je najpožrtvovaniji i najnemilosrdniji rat nove klase protiv *moćnijeg* neprijatelja, protiv buržoazije, čiji je otpor *udesetostručen* njenim obaranjem s vlasti". - "Diktatura proletarijata je uporna borba, krvava i bez krvi, nasilna i mirna, vojnička i ekonomska, pedagoška i administrativna, protiv snaga i tradicija starog društva" (na istom mestu, str. 173 i 190).

Ne treba ni dokazivati da te zadatke nikako nije moguće izvršiti u kratkom roku, da sve to nije moguće sprovesti za nekoliko godina. Zato je potrebno da se na diktaturu proletarijata, na prelaz od kapitalizma ka komunizmu gleda ne kao na kratkotrajni period u obliku jednog niza "najrevolucionarnijih" akata i dekreta, nego kao na čitavu istorisku epohu, punu građanskih ratova i spoljnih sukoba, istrajnog organizacionog rada i privredne izgradnje, ofanzive i uzmaca, pobjeda i poraza. Ta istoriska epoha neophodna je ne samo radi toga da bi se proletarijatu omogućilo, prvo - da vaspita i očeliči sebe kao snagu sposobnu da upravlja zemljom, drugo - da sitnoburžoaske slojeve prevaspita i preinači u pravcu koji obezbeđuje organizaciju socijalističke proizvodnje.

"Vi morate, - govorio je Marks radnicima, - da proživite 15, 20, 50 godina građanskog rata i međunarodnih bitaka, ne samo radi toga da biste izmenili postojeće odnose, nego i radi toga da biste se i sami izmenili i osposobili za političku vlast" (v. *K. Marks i F. Engels*, Dela, knj. VIII, str. 506).

Nastavljajući i razvijajući dalje Marksovu misao, Lenjin piše:

"Pod diktaturom proletarijata moraće se prevaspitavati milioni seljaka i sitnih sopstvenika, stotine hiljada nameštenika, činovnika, buržoaskih intelektualaca; biće potrebno sve njih potčinjavati proletherskoj državi i proletherskom rukovodstvu, pobjedjivati u njima buržoaske navike i tradicije", isto tako kao što će biti potrebno "... u dugotrajnoj borbi, na bazi diktature proletarijata... prevaspitati i same proletere, koji se od svojih

vlastitih sitnoburžoaskih predrasuda ne mogu osloboditi na prečac, čudom po zapovesti bogorodice ili po zapovesti parole, revolucije, dekreta, nego samo u dugoj i teškoj masovnoj borbi protiv masovnih sitnoburžoaskih uticaja" (v. knj. XXV, str. 248 i 247)

2) *Diktatura proletarijata kao vladavina proletarijata nad buržoazijom*. Već iz ovog što je dosad rečeno vidi se da diktatura proletarijata nije prosta promena lica u vladi, promena "kabineta" itd., pri kojoj stari ekonomski i politički poredak ostaje nedirnut. Menjševici i oportunisti svih zemalja, koji se boje diktature kao žive vatre i koji iz straha pojam diktature zamenjuju pojmom "osvajanje vlasti", obično svode "osvajanje vlasti" na promenu "kabineta", na dolazak na vlast nove vlade sastavljene od ljudi kao što su Šajdeman i Noske, Magdonald i Henderson. Nije potrebno objašnjavati da ove i slične promene kabineta nemaju ničega zajedničkog s diktaturom proletarijata, sa osvajanjem istinske vlasti od strane istinskog proletarijata. Ako stari buržoaski poredak ostaje nedirnut, vlast Magdonalda i Šajdemana i njihove nazovivlade ne mogu biti ništa drugo do slepo orudje u rukama buržoazije, do prikrivanje rak-rana imperijalizma, do sredstvo u rukama buržoazije protiv revolucionarnog pokreta ugnjetenih i eksploatisanih masa. Te su vlade potrebne kapitalu kao zastor, onda kad mu je bez zastora nezgodno, neprobitačno i teško da ugnjetava i eksploatiše mase. Naravno, pojava takvih vlada znak je da "tamo kod njih" (tj. kod kapitalista), "na Šipki", ⁽¹⁾ nije mirno, ali, i pored toga, vlade te vrste neizbežno ostaju prefarbane vlade kapitala. Od Magdonaldove ili Šajdemanove vlade pa do osvajanja vlasti od strane proletarijata isto je toliko daleko koliko od zemlje do neba. Diktatura proletarijata nije promena vlade, već nova država, s novim organima vlasti u centru i provinciji, država proletarijata ponikla na razvalinama stare države, države buržoazije.

Diktatura proletarijata ne nastaje na bazi buržoaskog poretka, nego u toku lomljenja toga poretka, posle obaranja buržoazije, u toku eskproprijacije spahija i kapitalista, u toku socijalizacije osnovnih orudja i sredstava za proizvodnju, u toku nasilne revolucije proletarijata. Diktatura proletarijata je vlast revolucionarna, koja se oslanja na nasilje nad buržoazijom.

Država je mašina u rukama vladajuće klasa za ugušivanje otpora njenih klasnih protivnika. *U tom pogledu* diktatura proletarijata se u suštini ni u čemu ne razlikuje od diktature svake druge klase, jer je proleterska država mašina za ugušivanje buržoazije. Ali tu ima jedna *bitna* razlika. Ona je u tome što su sve klasne države koje su dosad postojale bile diktatura eksploatatorske manjine nad eksploatisanom većinom, dok je diktatura proletarijata - diktatura eksploatisane većine nad eksploatatorskom manjinom.

Kraće rečeno: *diktatura proletarijata jeste zakonom neograničena i na nasilje oslonjena vladavina proletarijata nad buržoazijom, vladavina koja uživa simpatije i podršku radnih i eksploatisanih masa* ("Država i revolucija").

Iz ovoga slede dva glavna zaključka:

Prvi zaključak. Diktatura proletarijata ne može biti "puna" demokratija, demokratija za sve, i za bogate i za siromašne, - diktatura proletarijat "mora biti država na nov način

demokratska,, - za⁽²⁾ proletere i za neimućne uopšte, *na nov način* diktatorska, - protiv⁽³⁾ buržoazije..." (v. knj. XXI, str. 393). Priče Kauckog i komp. o opštoj jednakosti, o "čistoj" demokratiji, o "savršenoj" demokratiji itd. jesu buržoasko prikrivanje nesumnjive činjenice da jednakost između eksploatisanih i eksploatatora nije moguća. Teorija "čiste" demokratije jeste teorija najgornjeg sloja radničke klase, pripitomljenog i pothranjivanog od strane imperijalističkih pljačkaša. Ona je stvorena za to da prikrije rak-rane kapitalizma, da ulepša imperijalizam i da mu da moralne snage u borbi protiv eksploatisanih masa. Pod kapitalizmom nema niti može biti stvarnih "sloboda" za eksploatisane već i zbog toga što su zgrade, štamparije, zalihe hartije itd., potrebne za uživanje "sloboda", povlastica eksploatatora. Pod kapitalizmom nema niti može biti stvarnog učešća eksploatisanih masa u upravljanju državom već i zbog toga što i u najdemokratskijem poretku u uslovima kapitalizma vlade ne postavlja narod nego Rotšildi i Stinesi, Rokfeleri i Morgani. Demokratija pod kapitalizmom je demokratija *kapitalistička*, demokratija eksploatatorske manjine, koja se zasniva na ograničenju prava eksploatisane većine i koja je uperena protiv te većine. Samo pod proleterskom diktaturom moguće su stvarne "slobode" za eksploatisane i stvarno učešće proletera i seljaka u upravljanju zemljom. Demokratija pod diktaturom proletarijata je demokratija *proleterska*, demokratija eksploatisane većine, koja se zasniva na ograničenju prava eksploatatorske manjine i koja je uperena protiv te manjine.

Drugi zaključak. Diktatura proletarijata ne može ponići kao rezultat mirnog razvitka buržoaskog društva i buržoaske demokratije, - ona može ponići samo kao rezultat slamanja buržoaske državne mašine, buržoaske vojske, buržoaskog činovničkog aparata, buržoaske policije.

"Radnička klasa ne može jednostavno preuzeti gotovu državnu mašinu i staviti je u pogon za svoje vlastite ciljeve", - kažu Marks i Engels u predgovoru 'Manifesta komunističke partije'. - Proleterska revolucija mora " ...ne da preda birokratsko-vojnu mašinu iz jednih ruku u druge, kako je bivalo dosad, *nego da je slomi...* - to je preduslov svake istinske narodne revolucije na kontinentu", - kaže Marks u svom pismu Kugelmanu 1871 godine.

Marksova rečenica koja to ograničava na kontinent dala je povoda oportunistima i menjševicima svih zemalja da dignu graju kako je Marks, prema tome, dopuštao mogućnost mirnog razvitka buržoaske demokratije u demokratiju proletersku, bar za neke zemlje koje se ne nalaze na evropskom kontinentu (Engleska, Amerika). Marks je zaista dopuštao takvu mogućnost i on je imao razloga da to čini 70-tih godina prošlog veka u pogledu Engleske i Amerike, kada još nije bilo monopolističkog kapitalizma, kada nije bilo imperijalizma i kada te zemlje, usled naročitih uslova svoga razvitka, još nisu imale razvijenog militarizma i birokratizma. Tako su stajale stvari dok se nije pojavio razvijeni imperijalizam. Ali docnije, posle 30-40 godina, kad se stanje stvari u tim zemljama iz osnova izmenilo, kad se imperijalizam razvio i obuhvatio sve kapitalističke zemlje bez izuzetka, kad se militarizam i birokratizam pojavio i u Engleskoj i u Americi, kad je nestalo posebnih uslova mirnog razvitka Engleske i Amerike, - ograničenje u pogledu tih zemalja moralo je otpasti samo po sebi.

"Sada, - kaže Lenjin, - 1917 godine, u eposi prvog velikog imperijalističkog rata, ovo Marksovo ograničenje otpada. I Engleska i Amerika, najkrupniji i poslednji - na čitavom svetu - predstavnici anglo-saksonske "slobode", u smislu nepostojanja militarizma i birokratizma, potpuno su se srozali u prljavu i krvavu opšteevropsku močvaru birokratsko-vojnih ustanova, koje sebi sve potčinjavaju i sobom sve guše. Sada i u Engleskoj i u Americi "preduslov svake istinske narodne revolucije" jeste *lomljenje, razaranje* "gotove" (prigotovljene tamo 1914-1917 godine do stepena "evropskog", opšteimperijalističkog savršenstva) 'državne mašine'" (v. knj. XXI, str. 395).

Drugim rečima, zakon o nasilnoj revoluciji proletarijata, zakon o slamanju buržoaske državne mašine kao preduslov takve revolucije, jeste neizbežan zakon revolucionarnog pokreta imperijalističkih zemalja sveta.

Naravno, u dalekoj budućnosti, ako proletarijat pobedi u najvažnijim kapitalističkim zemljama i ako se današnje kapitalističko okruženje zameni socijalističkim, "mirni" put razvitka potpuno će biti moguć za neke kapitalističke zemlje, čiji kapitalisti nadju za shodno da zbog "nepovoljne" međunarodne situacije "dobrovoljno" učine ozbiljne ustupke proletarijatu. Ali ova pretpostavka tiče se samo daleke i eventualne budućnosti. Za najbližu budućnost ova pretpostavka nema nikakvog, baš nikakvog osnova.

Zato je Lenjin u pravu kad kaže:

"Proleterska revolucija nije moguća bez nasilnog razaranja buržoaske državne mašine i njene zamene *novom*" (v. knj. XXIII, str. 342).

3) *Sovjetska vlast kao državni oblik diktature proletarijata*. Pobjeda diktature proletarijata znači ugušenje buržoazije, slamanje buržoaske državne mašine, zamenu buržoaske demokratije proleterskom demokratijom. To je jasno. Ali koje su to organizacije pomoću kojih se može izvršiti taj ogromni posao? Teško da se može sumnjati u to da stari oblici organizacije proletarijata, koji su ponikli na bazi buržoaskog parlamentarizma, nisu dovoljni za taj posao. Koji su ti novi oblici organizacije proletarijata koji su kadri da odigraju ulogu grobara buržoaske državne mašine, koji su kadri ne samo da slome tu mašinu i ne samo da zamene buržoasku demokratiju proleterskom demokratijom, nego i da postanu osnova proleterske državne vlasti?

Taj novi oblik organizacije proletarijata jesu sovjeti.

U čemu je snaga sovjeta u poredjenju sa starim oblicima organizacije?

U tome što su sovjeti *najsveobuhvatnije* masovne organizacije proletarijata, jer oni i samo oni obuhvataju sve radnike bez izuzetka.

U tome što su sovjeti *jedine* masovne organizacije koje obuhvataju sve ugnjetene i eksploatisane, radnike i seljake, vojnike i mornare, i u kojima zbog toga može najlakše i najpotpunije biti ostvareno političko rukovodjenje borbom masa od strane avangarde masa, od strane proletarijata.

U tome što su sovjeti *najmoćniji organi* revolucionarne borbe masa, političkih akcija masa, ustanka masa, organi koji su kadri da slome svemoć finansiskog kapitala i njegovih političkih privesaka.

U tome što su sovjeti *neposredne* organizacije samih masa, to jest *najdemokratskije* i, prema tome, najautorativnije organizacije masa, koje im u najvećoj meri olakšavaju učestvovanje u uređivanju nove države i u upravljanju njome i koje u najvećoj meri razvijaju revolucionarnu energiju, inicijativu, stvaralačku sposobnost masa u borbi za rušenje starog sistema, u borbi za novi, proleterski sistem.

Sovjetska vlast je ujedinjenje i konstituisanje mesnih sovjeta u jednu opštu državnu organizaciju, u državnu organizaciju proletarijata kao avangarde ugnjetenih i eksploatisanih masa i kao vladajuće klase, - ujedinjene u republiku sovjeta.

Sušтина sovjetske vlasti sastoji se u tome što najmasovnije i najrevolucionarnije organizacije baš onih klasa koje su bile ugnjetavane od kapitalista i spahija pretstavljaju sada "*stalnu i jedinu* bazu čitave državne vlasti, čitavog državnog aparata", što se "baš one mase koje su čak i u najdemokratskijim buržoaskim republikama", iako po zakonu ravnopravne, "u stvari na hiljadu načina i smicalica odstranjivane od učešća u političkom životu i od uživanja demokratskih prava i sloboda, privlače sada *stalnom* i bezuslovnom, a uz to *odlučujućem* učešću u demokratskom upravljanju državom"⁽⁴⁾ (v. *Lenjin*, knj. XXIV, str. 13).

Eto zašto je sovjetska vlast *nov oblik* državne organizacije, principijelno različit od starog, buržoasko-demokratskog i parlamentarnog oblika, *nov tip* države, koji nije prilagodjen zadacima eksploatacije i ugnjetavanja radnih masa, nego zadacima njihovog potpunog oslobodjenja od svakog ugnjetavanja i eksploatisanja, zadacima diktature proletarijata.

Lenjin je u pravu kad kaže da se pojavom sovjetske vlasti "završila epoha buržoasko-demokratskog parlamentarizma, a počelo novo poglavlje svetske istorije: epoha proleterske diktature".

U čemu su karakteristične crte sovjetske vlasti?

U tome što je sovjetska vlast najmasovnija i najdemokratskija državna organizacija od svih državnih organizacija koje su moguće dok postoje klase, jer je ona - budući poprište saveza i saradnje radnika i eksploatisanih seljaka u borbi protiv eksploatatora i oslanjajući se u svom radu na taj savez i na tu saradnju - samim tim vlast većine stanovništva nad manjinom, država te većine, izraz njene diktature.

U tome što je sovjetska vlast najinternacionalističkija od svih državnih organizacija klasnog društva, jer ona, uništavajući svako nacionalno ugnjetavanje i oslanjajući se na saradnju radnih masa raznih nacionalnosti, olakšava time ujedinjavanje tih masa u jedan državni savez.

U tome što sovjetska vlast već po samoj svojoj strukturi olakšava rukovođenje ugnjetenim i eksploatisanim masama od strane avangarde tih masa, od strane proletarijata, kao najčvršćeg i najsvesnijeg jezgra sovjeta.

"Iskustvo svih revolucija i svih pokreta ugnjetenih klasa, iskustvo svetskog socijalističkog pokreta uči nas, - kaže Lenjin, - da je samo proletarijat kadar da ujedini i vodi za sobom rasepkane i zaostale slojeve radnog i eksploatisanog stanovništva" (v. knj. XXIV, str. 14). Struktura sovjetske vlasti olakšava sprovođenje u život pouka tog iskustva.

U tome što sovjetska vlast, ujedinjujući zakonodavnu i izvršnu vlast u jedinstvenoj organizaciji države i zamenjujući teritorijalne izborne okruge produkcionim jedinicama, zavodima i fabrikama, - neposredno povezuje radnike i uopšte radne mase s aparatom državne uprave, uči ih da upravljaju zemljom.

U tome što je samo sovjetska vlast kadra da izbavi vojsku od potčinjenosti buržoaskoj komandi i da je pretvori iz orudja za ugnjetavanje naroda - što ona u buržoaskom poretku jeste - u orudje za oslobodjenje naroda od jarma buržoazije, svoje i tuđe.

U tome što je "samo sovjetska organizacija države u stanju da odmah stvarno razbije i konačno razori stari, tj. buržoaski, činovnički i sudski aparat" (na istom mestu).

U tome što je samo sovjetski oblik države, koji privlači masovne organizacije trudbenika i eksploatisanih k stalnom i bezuslovnom učešću u upravljanju državom, kadar da pripremi ono izumiranje države koje je jedan od osnovnih elemenata budućeg komunističkog društva, društva bez države.

Republika sovjeta jeste, prema tome, onaj traženi i najzad nadjeni politički oblik u čijem se okviru mora izvršiti ekonomsko oslobodjenje proletarijata, potpuna pobjeda socijalizma.

Pariska komuna bila je zametak tog oblika. Sovjetska vlast je njegov razvitak i završetak.

Zato Lenjin kaže:

"Republika sovjeta radničkih, vojničkih i seljačkih deputata nije samo oblik višeg tipa demokratskih ustanova... nego i *jedini*⁽⁵⁾ oblik, sposoban da obezbedi najbezbolniji prelaz u socijalizam" (v. knj. XXII, str. 131).

J. Staljin, Pitanja lenjinizma, str. 35-44
Izd. "Kulture" 1946 g.

Beleške:

(1) "*Na Šipki je mirno*" - ruski izraz koji potiče iz rusko-turskog rata 1877-1878. Za vreme borbi u klancu Šipka, u Bugarskoj, Rusi su imali velike gubitke, međutim generalštab carske vojske u svojim saopštenjima javljao je: "*Na Šipki je mirno*". *Prev.*

(2) Kurziv je moj. *J. St.*

(3) Isto.

(4) Kurziv svuda moj. *J. St.*